

Diadalmasan tör előre...

Világszerte megdöbbenést keltett a Paul Robeson halálát szerterepítő hír. Nemcsak kivételes tehetségével, mély zengésű, messze szárnyaló hangjával hódította meg a világot, ott volt mindenütt, ahol az emberi szabadságjogok védelmében, a faji megkülönböztetés ellen hallathatta szavát. A művészetet fegyvernek tartotta az emberek szabadságáért vívott harcban. Szülőhazájában, az Amerikai Egyesült Államokban nem is nézték jó szemmel tevékenységét. Évekig korlátozták utazásában, de az eszme, amelyet képviselt, s hangja nem ismert határokat. Egyik gyakran énekelt dalában hallhatuk: „John Brown a sír mélyén fekszik, de lelke diadalmasan tör előre...” Mintha csak saját sorsát idézte volna meg. Halála után az amerikai sajtóban is egymást érik a munkásságát méltató cikkek.

Azért életében sem nélkülözte a sikert. A világ sok országában — köztük a szocialista országokban — énekelt és szónokolt. Múltán érték a kitüntetések: tiszteletosa volt a Nemzetközi Lenin Békédíjnak, a Béke-világtanács tagjai közé választotta. Nekünk, szegedieknek az a páratlan élmény is megadatott, hogy városunkban üdvözölhettük. 1960. szeptember 11-én, egy verőfényes őszi vasárnapon érkezett Szegedre, hogy a Dóm téri békenagygyűlésen szóljon tiszteelőihez és rajongóihoz.

Bizonyára sokan emlékeznek rá: mielőtt fellépett volna a pódiumra, az autogramkérők, felnőttek, gyerekek gyűrűje vette körül. Kattogtak a fényképezőgépek, virággal, kendőlobogtatással üdvözölték, s noha egyre nőtt a tömeg, robusztus, kiemelkedő alakját messziről látni lehetett. A szabadtéri színpad nézőtere zsúfolásig telt, tizenötezer ember szünni nem akaró tapsa kíséretében lépett a szónoki emelvényre.

Hogy az elénekelt daloknak, a vízholdó fiú dalának, Schubert Bölcsődalának, Beethoven Örömdélójának, a Mississippi dalnak, vagy prózában elmondott szavainak volt-e nagyobb sikere: nem lehet eldönteni. A rendhagyó ünnepi beszédet még sokáig emlegették városunkban, a kiváló művész tehetségének és emberségének.

L. Zs.

Pontosan reszelni

— Azzal kezdem, hogy én egész életemben gyári munkás voltam. Gyári munkás! Ezt most csak öszszegészésképpen mondom, mert véleményem szerint egy tizenhárom éves srácot nem lehet mai értelemben melósnaq számítani. Márpedig én tizenhárom éves koromban dolgoztam először gyárban, méghozzá szövőben, a harmadik és negyedik polgári között, hogy a vakációban megkeressek egy ócska télikabáttra való. Emlékszem, még éjjeli munkára is beosztottak, egy hosszú, bűdös szárítógép mellett kellett ülnöm, vigyázni arra, hogy a hengerek között kifeszített szövet ne ugorjon le a szélén a kappaszkodó szögekéről, mert akkor összegyűrődött az egész vacak-ság! Az isten tudja hány száz, vagy ezer méter szövetet bámultam végig ott két hónap alatt és nekem még addig nem volt ruhám, aminek a kabátja, nadrágja ugyanabból a szövetből készült volna. Na de ott csináltak nekem kedvet a szakmához. Volt egy idős lakatos, ma azt mondanák karbantartó, akkor valami más volt a neve. Nekem nagyon tetszett, hogy ha valami baj volt, jött a bádogládájával, a sok olajos szerszámmal és meggyógyította a gépeket. Behívott egyszer munka után a műhelyébe, ott láttam először esztergát, persze csak olyan régmódi vezérsóst, meg satupadot és egy irtó nehéz egyengető lapot. Hát elhatároztam, hogy amint kijárok a negyediket, lakatosnak megyek. Tovább nem tanulhattam, közepes tanuló voltam és négy gyereket kellett eltartania vasutas apámnak a kis fizetéséből. Meg aztán, hogy őszinte legyek, ő nem is nagyon ambicionálta, hogy többre vigyam. Akkor a magunkfajta családoknál nagy szó volt a négy polgári is.

— Na azzal folytatom, hogy harminchat ószén elvitt engemet apám a gépgyárba és beadott tanoncnak. Nem volt az akkor valami nagy gyár, inkább javításokkal foglalkozott. Ott én — ma is áldom a sorsomat — azonnal Galambos Imre mellé kerültem. Ez a Galambos Imre negyvenéves volt akkoriban, valamilyen képpen magában hordozta a mi osztályunk minden gondját, örömet és nyugodtan mondhatom mai szóval, munkásöntudatát. Szép műveltséget szerzett a maga erejéből, rengeteget olvasott, mindig mondogatta, fiúk, ha előbbre akarunk jutni, ne csak a szájunk járjon, hanem a szemünk is, tudjunk minél többet, akkor nem bírnak velünk anynyira az urak. Politikus volt ez a Galambos Imre. Tudomásom szerint, nem volt benne semmiféle pártban, csak szakszervezeti tag volt, és mégis mi-mindent

tanultam én tőle! Nem csak a szakmában, hanem emberségben, tisztánlátásban is. Csak egyet mondom, amikor például a levegőben lógott már a háború és a németek politikáját a gyárban nem sokan értették még, az úgy volt, nem érdemes szépitgetni, az én Galambos Imrém azt mondja nekem egy napon. Fiam most pedig megtanulod szépen a szerszámok magyar nevét. Tetszik érteni, milyen áttételes, helyes politizálás volt ebben. A német szerszámnevek helyett magyar neveket. Nem volt többé schubler, hanem tolómerce, nem volt kirner, hanem pontozó, nem volt stószoló reszelő, hanem nagyoló és így tovább. Én mondom, igazi politikus volt Galambos Imre. Okos politikus. Ez az én egyéni véleményem.

— De, hogy folytassam, elmondom egyet-mást Galambos Imrének a tanítási módszereiről. Ezt ugyan csak a szakmához konyítók érthetik igazán, de van benne valami amit nagyon sok neveléssel, oktatással foglalkozó szaktárs megszívlelhetne. Például, Galambos mindent a lelegején kezdett. Sohase felejttem, mielőtt szerszámot adott volna a kezembe, szép, kerek előadást tartott a vasról, acélról, hogy fogalmam legyen mihez kell majd hozzányúlnom. Fogott egy darab gömbvasat, elmondta hol-hogyan bányászzák az ércet, hogyan olvasztják ki belőle a fémeket, hogyan formázzák, hogyan kerül ki hozzánk akik csinálni akarunk belőle valamit. Persze elmondta azt is, hogyan lesz a vasból acél. Fogott egy darab ötvenes rúdvasat, irtó nehéz volt, megjelölte nekem ötvenöt milliméter hosszúságban, hogy ha levágom, dúrva kocka legyen belőle. Kezembe nyomta a fűrész, újat, nehogy agyondolgoztasson valami kopott vacakkal, befogatta a vasat a satuba: tessék fiam, fűrészeld le szépen, nem kell kapkodni, sietni csak tempósan, előre megnyomod, vissza könnyedén húzod, ez a módja. Hát az a fűrész kikészítette az én kezemet, annyi biztos. Képzhetjük mennyi ideig tart egy gyakorlatlan kolyóknek olyan keresztmetszetet átfűrészelni és közben persze vigyázni, hogy derékszögű legyen a végén, mert azt is a lelkemre kötötte Galambos. No de mit tanult meg ebből az első igazi munkából az a surbankó kolyók! A küzdést az anyaggal. Mit mondjak, ha most visszagondolok, egész sor költői elképzelés támad bennem: az a munka, az a küzdés, ezt énekelte nekem az az acélhangú fűrész, amint harapták a fogai az olajos vasat. Érthető? No és tovább a reszelés, az egyik legfontosabb alapművelet! Vegyen valaki a kezébe egy laposresze-

lőt, fogjon neki egy ötvenszer ötven milliméteres vas felületnek, reszelje szépen egyenesre, hogy a derékszög, vagy vonalzó az élére állítva egyforma rést mutasson. És minden irányba! Ez az egyenes felület, amit manapság gyaluval gyerekjáték megcsinálni, de a kézzel dolgozó embertől irgalmatlanul nagy teljesítmény volt, nekem akárki elhíheti, én végigcsináltam.

— Na de hagyjuk ezeket a szakmai magyarázatokat, tudom, hogy ennél sokkal érdekesebb, hogyan élt az ember, aki ebbe belecsöppent. Nézzük csak. Allítom, hogy amikor én szabadultam a szakma alapjait alaposan ismertem. Tudtam rajról is dolgozni, a jó ég tudja, mi-minden került ki a kezem közül. Hogyan élttem ezek mellett? Megvolt a négy polgárim, az adott valami töltést, hogy úgy mondjam, jobban érdeklődtem sok dolog iránt, mint azok, akik négy, vagy hat elemit végeztek, tudtam például helyesen írni, könnyebben ment a számolás és nagyobb volt bennem az érdeklődés a könyv iránt.

— Na szóval, otthon laktam, megmondom őszintén, én többre tartottam magamat az apámnál. Ő mit csinált! Elment vagonokat tolatni, utazott fékező fülkékben tehervonatokon, ennél többre sohase vitte. Én többet láttam a világból, nekem benne volt a kezemben és az eszemben, hogy ebből és ebből az anyagból ezt és ezt tudok csinálni, szóval képes vagyok valamiféle alkotásra, ami nagyon fölemeli az embert.

— Most azzal folytatom szépen, hogy a háborúba épencsak beleszálltam. Negyvenkét éves voltam a frontra, tüzér voltam, pár hónapos szolgálat után megszécsesültem, ráment két ujjam a balkezemről, hazaküldtek, visszamentem a gyárba, ami akkor hadiüzem volt. Hadiüzem! Tábori felszereléseket, vacak kis gépeket javítottunk a katonaságnak. Negyvennégyben hátra akartak vinni valami fontosabb hadiüzembe, de én leléptem, elmentem Budára, egy öreg műlakatoshoz melőzni és lapulni, nehogy kint rekedjek valahol. Mikor aztán vége volt az egész örültségnek, visszagyalogtam szépen a gyárba, hogy gyereknk, kezdjünk valami újat. Nem mondom, ezt most elég röviden összecsaptam, de nem azt akartam elmondani, amit mások sokkal jobban tudnak, hanem fölvezetni, hogyan élt egy lakatos akkor és hogyan alakult tovább az életútja.

— Azzal folytatom tehát, hogy minden erőmmel részt vettem a munkában. Előbb a szocdem, aztán a kommunista pártba léptem be, kaptam egy sereg megbízatást, mindenre rátertem a derékszöveget, aszerint reszeltem az új kockát, amire én is föltertem az életemet. Csak pontosan szépen... tudja. Negyvenkilencben nősültem. Nem fiatal lányt vettem el. Rózsika három évvel idősebb volt, régen ismertem látásból, a Bokor utcai papírboltban dolgozott. Mit mondjak! Szerény, okos nő volt — az

most is, hála istennek — sokat segített abban, hogy fészket rakhassunk, ő beszélt rá arra, hogy maradjak meg a satupad mellett, nagyon szép munka az enyém, inkább arra törekedjünk, hogy legyen egy rendes lakásunk, bútorozzunk be szépen két szobát és arról álmodozott, ha gyereünk lesz, abból valami szellemi embert nevelünk. Ahogyan mi akkor kezdtük, azt érdemes elmondani. Szobakonyhás lakás, kevés szedett-vedett bútor, kevés ruházat, de azt hozzátehetem, hogy az ő jóvoltából bent volt a szobában a könyv. Lánykorában vette meg az egész Mikszáthot, Gárdonyit, volt vagy húsz kötet Jókai és sok más, még verses kötet is fél tucat. Na így vágtunk neki ketten. Alig-hogy összekerültünk, szereztem egy ócska rádiót, de szólt, ez volt a fontos. Ő, mármint Rózsika, bent maradt a szakmájában, amint megnyílt az első állami papírbolt, azonnal odahívták őt. Én pedig átkerültem az új gyárba. Nem valamiféle magas vezetőnek, egyszerű lakatosnak, a szerszámkészítő szakmában. Mennyi hasznát vettem én ott Galambos Imre tanításának. Mit mondjak, voltunk vagy nyolcan szerszámcsinálók, de legtöbbször ott kellett megtanulni, egyenesen, pontosan reszelni. Kaptunk nemsokára két srácot is, mit mondjak, azokat én rögtön kezelébe vettem és ahogyan valamikor Galambos csinálta, úgy kezdem: nézd fiam, ez itt egy darab van, elmondom neked, hogyan, milyen műveletek után került ez ide hozzánk. Tanítottam a fiukat. Az volt a szólásom, hogy dolgozni csak pontosan, szépen...

— Na igen, ez így nagyjából kielégíti az embert. Érzi, hogy elküld magából valamit a jövőbe. Én mondom, kellemes érzés. De közben csoportvezető lettem, sok feladatot bíztak rám a pártban és a szakszervezetben. Csak pontosan, szépen... Na de még valamit a családom életéről. Ötvenegyben született a fiunk. Nehezen ment, Rózsika rengeteget gyöttrődött vele. Ötvennyolcban kétszobás lakást kaptunk. Nem mondom, hogy mai szemmel nézve modern volt, de nekünk akkor megfelelt, most is jól megvagyunk benne. Azóta új bútort van mind a két szobában. És persze új konyhaberendezés. Háztartási gép is van minden. Televízió és könyvek. Szóval minden. A gyerek jövőre végzi az egyetemet. Irodalomszakos tanár lesz. Jó fiú. Ráneveltük, hogy dolgozni csak pontosan, szépen. Ő az ilyen idézetekhez most már jobban ért. Elhívtam egyszer a brigádomba is. Szépen beszélt a vasasoknak a könyvről. Büszke vagyok rá. Én jelenleg az öregség határán a gyár szakmunkásképzőjében tanítok. Arra, amire engem valamikor Galambos tanított. Lehet, hogy vannak nyersebb lakatosorsók is, az enyém ilyen volt és ilyen most is. Mindig szerettem szépen, pontosan, egyenesre reszelni.

ORMOS GERŐ

